

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

PIJLERS VAN DE SAMENLEVING

(Samfundets støtter)

Toneelspel in vier bedrijven

1880
door

Henrik Ibsen

Vertaling : Martin Hartkamp

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2006
Nr.2086

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste VIJFTIEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

Toneelfonds J. Janssens bvba
Te Boelaerlei 107
2140 Borgerhout Antwerpen
rechten@toneelfonds.be

Bij aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een formulier "aanvraag tot opvoering". Op dit formulier moet men plaats en datum(s) van opvoering invullen; het moet minstens vier weken voor de opvoering(en) naar Toneelfonds J. Janssens bvba worden gestuurd. Enige tijd voor de opvoeringen ontvangt u dan van hen de factuur voor te betalen auteurs- en/of vertaalrechten

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuurde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

I.B.V.A "Holland"
Postbus 363
1800 AJ Alkmaar.

TARIEFCODE A1

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *PIJLERS VAN DE SAMENLEVING* op te voeren moet de naam van auteur *HENRIK IBSEN* ; vert. *Martin Hartkamp* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

© 1998 Toneelfonds J. Janssens/Martin Hartkamp
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

P E R S O N A G E S

KARSTEN BERNICK, ondernemer

BETTY, zijn vrouw

OLAF, hun dertienjarige zoon

MARTHA BERNICK, zijn zuster

JOHAN TONNESEN, jongere broer van Betty

LONA HESSEL, oudere halfzuster van Betty

HILMAR TONNESEN, neef van Betty

RORLUND, godsdienstonderwijzer

RUMMEL, eigenaar van een groothandel

SANDSTAD, zakenman

VIGELAND, zakenman

DINA DORF, jong meisje - woont bij de familie Bernick

KRAP, Bernicks prokuraatierhouder

AUNE, voorman op Bernicks werf

MEVROUW RUMMEL

MEVROUW HOLT, vrouw van de postdirekteur

MEVROUW LYNGE, vrouw van de dokter

MEJUFFROU HILDA RUMMEL

MEJUFFROU NETTA HOLT

DIENSTMEISJE

JAKOB, een bediende

Eerste Bedrijf

(Een grote tuinkamer in 't huis van Karsten Bernick. Links op de voorgrond leidt een deur naar Bernicks kamer. Verder naar achteren bevindt zich, ook links, nog zo'n deur. In 't midden van de muur ertegenover -rechts- de, grotere, hoofddeur. De achterwand bestaat bijna geheel uit glas, alsmede uit een openstaande deur die uitkomt op een brede trap met een markies erboven. Onderaan de trap is een gedeelte van de tuin te zien, omgeven door een hek waarin een kleine toegangspoort. Buiten en langs het hekwerk loopt een straat, met aan de overkant, in lichte kleuren geschilderde, houten huisjes. Een warme zomerdag met zon. Van tijd tot tijd lopen er mensen door de straat: sommigen blijven eventjes staan praten, anderen gaan een winkel binnen op de hoek, enz., enz.)

In de tuinkamer zit een groepje vrouwen om de tafel. Betty Bernick zit in 't midden. Links van haar mevrouw Holt met haar dochter, Netta, en mevrouw Rummel met haar dochter, Hilda. Rechts van Betty zitten mevrouw Lynge, Marta Bernick en Dina Dorf. Alle vrouwen zijn met naaiwerk bezig. Op tafel liggen stapels, stukgeknipt en half gereedgemaakt, linnengoed en andere kledingstukken. Wat meer naar achteren zit, aan een klein tafeltje met twee bloempotten erop en een glas limonade, Rørlund voor te lezen uit een boek met goud op snee, maar zonder dat de zaal daar meer dan enkele woorden van verstaat. Buiten in de tuin is Olaf in de weer met pijl en boog.

Als Aune even later op zijn tenen door de deur rechts binnenkomt, houdt Rørlund even op met lezen. Betty knikt Aune toe en wijst naar Bernicks kamer. Aune klopt een paar maal, zachtjes en met tussenpozen, op de deur. Krap komt, met zijn hoed in de hand en papieren onder de arm, de kamer uit.)

Krap: O, ben jij het.

Aune: Mijnheer Bernick heeft naar mij gevraagd.

Krap: Dat is zo, maar hij kan je niet ontvangen, heeft mij opgedragen...

Aune: U? Maar ik zou liever...

Krap: Heeft mij opgedragen je het volgende te zeggen. Luister goed. Die redevoeringen van jou, iedere zaterdag voor de arbeiders, die moeten afgelopen zijn.

Aune: Mag ik soms in mijn vrije tijd...

Krap: Nee, je mag in je vrije tijd de anderen niet onbruikbaar maken in hun werktijd. Afgelopen zaterdag zei je ze dat onze nieuwe machines en nieuwe arbeidsmethoden op de werf hen schade zouden gaan berokkenen. Waarom doe je dat?

Aune: Dat doe ik om de samenleving overeind te houden.

3.

Krap: Zo? Volgens mijnheer Bernick wordt de samenleving erdoor ondermijnd!

Aune: Ik heb een andere kijk op de samenleving, mijnheer Krap, dan hij. Als vakbondsleider heb ik mij...

Krap: Als voorman op de werf van mijnheer Bernick heb je in de eerste plaats een leidende positie *hier*. Je eerste zorg moet uitgaan naar de samenleving jou bekend als de Firma Bernick & Co.! Want allemaal zijn we dáárop aangewezen... Ja, dat was wat mijnheer Bernick jou wou zeggen.

Aune: Mijnheer Bernick had het niet op *díe* manier gezegd! Maar ik weet best waaraan ik dit te danken heb. 't Is dat verduivelde Amerikaanse wrak. Die lui verwachten dat wij net zo werken als zij dáár gewend zijn, en dat...

Krap: Ja zeg, daar heb ik geen tijd voor. Je weet nu wat mijnheer Bernick ervan vindt, en daarmee uit! Je kan weer teruggaan naar de werf. Daar hebben ze je nodig, en daar zie je straks ook *mij* nog... Neemt u mij niet kwalijk, dames!

(Hij groet en gaat via de tuin de straat op. Aune gaat zwijgend af naar rechts. Rórlund die tijdens 't voorgaande gesprek, dat op gedempte toon gevoerd werd, door bleef lezen, heeft het boek nu uit en klapt het dicht.)

Rórlund: Zo, beste toehoorders, dat was het dan.

Mevrouw Rummel: O, wat een fraai betoog!

Mevrouw Holt: En zo opbouwend!

Betty: Zo'n boek geeft je veel stof tot denken.

Rórlund: Ja, dat is nog eens wat anders dan wat ons, iedere dag opnieuw, door kranten en door tijdschriften wordt voorgeschoteld. Deze glanzende, verleidelijke buitenkant, die ons door de moderne tijd wordt voorgehouden, wat zit daar in feite achter? Leegte en bederf. Wat men zo node mist, is het morele fundament. Eenvoud, rechtschapenheid, fatsoen. Praalgraven zijn het, deze samenlevingen die men modern noemt.

Mevrouw Holt: Ja, dat is maar al te waar.

Mevrouw Rummel: Ja, neem bijvoorbeeld die matrozen uit Amerika, die hier nu in de stad zijn.

Rórlund: Over dat soort uitschot wil ik 't niet eens hebben. Maar zelfs in de betere kringen... ja, hoe staat het dáár? Overal twijfel, wanorde, onzekerheid. Hoe wordt daar, in die zogenaamde nieuwe wereld, het gezin niet ondermijnd! Hoe worden zelfs de hoogste waarden niet bespot en uitgehold!

Dina: *(zonder op te kijken)* Maar wordt daar toch ook niet veel groots verricht?

Rórlund: Veel groots, kind?... Wat bedoel je?

Mevrouw Holt: *(verbijsterd)* Grote goedheid, Dina!

Mevrouw Rummel: *(tegelijkertijd)* Dina, hoe verzín je 't!

Rórlund: Ik mag hopen dat wij daar gespaard voor blijven. Nee, wij mogen God wel danken dat het hier is zoals 't is. Natuurlijk groeit er hier óók kaf onder het koren, maar dat roeien wij naar beste weten uit. De

samenleving, dames, dient gezond te blijven. Zij mag niet bezwijken voor de wanen van de dag die de moderne tijd ons probeert op te dringen.

Mevrouw Holt: En dat is helaas maar al te dikwijls het geval.

Mevrouw Rummel: Ja, vorig jaar nog hadden we haast die spoorweg hier gehad.

Betty: Maar dat heeft Karsten toen verhinderd.

Rórlund: De voorzienigheid, mevrouw Bernick! Neemt u maar van mij aan dat uw man een werktuig van een hogere macht was toen hij zich tegen dat plan verzette.

Betty: En toch werd hij daar nog over aangevallen in de krant... Maar, mijnheer Rórlund, we hebben u nog helemaal niet bedankt! 't Is meer dan vriendelijk van u om zoveel van uw tijd aan ons te offeren.

Rórlund: Ach wat, nu in de schoolvakantie...

Betty: Ja, maar het is toch een offer, mijnheer Rórlund.

Rórlund: *(schuift zijn stoel dichterbij)* Beste mevrouw Bernick, overdrijf nou niet. Brengt u niet allemaal een offer voor de goede zaak? En brengt u 't niet blijmoedig en spontaan? Deze ontspoorde vrouwen, die wij weer op 't rechte pad trachten te brengen, zou u kunnen zien als gewonde soldaten op het slagveld. En ú, dames, bent de liefdezusters, de barmhartige verpleegsters, die de slachtoffers verzorgen, koesteren en genezen...

Betty: O, wat een gave om de dingen zo te kunnen zien.

Rórlund: Gedeeltelijk is het aangeboren, maar je kan toch ook veel leren. Hoofdzaak is dat je de dingen ziet vanuit een principiële levenshouding. Juffrouw Bernick, wat vindt u ervan? Bent u niet ook van mening dat u als het ware veel meer houvast hebt sinds u zich aan de school wijdt?

Marta: Ach, ik weet niet wat ik ervan vind. Dikwijls, als ik naar school ga, zou ik willen dat ik ver van hier was op de woeste zee.

Rórlund: Ja, dat zijn van die aanvechtingen, beste juffrouw Bernick, waar wij ons voor moeten hoeden. U bedoelt het ook niet letterlijk natuurlijk. Met die woeste zee bedoelt u de kolkende samenleving, waar zovelen in vergaan. Stelt u zich werkelijk zoveel voor van 't bruisende, luidruchtige bestaan daarbuiten? U hoeft toch alleen die straat maar in te kijken.

Mensen, badend in het zweet, gebukt onder hun kleine zorgen. Nee, dan zijn wij beter af: hier in de schaduw, afgewend van 't wereldse gewoel.

Marta: Natuurlijk ja. Als u het zegt...

Rórlund: En in dit huis. Een zo weldadig huis. Waar het gezinsleven in al zijn glorie aan de dag treedt, waar vrede en eendracht heersen... *(tegen Betty)* Mevrouw Bernick, is er iets?

Betty: *(wendt het hoofd naar Bernicks kamer)* Wat zijn ze daar luidruchtig.

Rórlund: Is er dan iets aan de hand?

Betty: Ik weet het niet. Ik wist niet dat mijn man bezoek had.

(Hilmar Tønnesen, een sigaar in de mond, komt op van rechts, maar blijft staan als hij al die vrouwen ziet.)

Hilmar: O, neemt u mij niet kwalijk... *(wil weer weggaan.)*

Betty: Hilmar, kom toch binnen: je stoort echt niet. Was er iets speciaals?

Hilmar: Nee, ik kwam zomaar even... Goedemorgen, dames. *(tegen Betty)*
En, wat is er uitgekomen?

Betty: Waaruit?

Hilmar: Karsten heeft toch een vergadering belegd?

Betty: Ja? Waar gaat dat dan over?

Hilmar: O. 't Gaat weer over die spoorweg.

Mevrouw Rummel: Nee, dat kan toch niet!

Betty: Die arme Karsten. Houdt die narigheid dan nóóit op...

Rórlund: Dat kan toch niet kloppen, mijnheer Tónnesen. Vorig jaar heeft mijnheer Bernick toch heel duidelijk gezegd dat hij geen spoorweg wilde.

Hilmar: Ja, dat dacht ik ook. Maar mijnheer Krap, zijn prokuraatierhouder, zei me, toen ik hem zoëven tegenkwam, dat de zaak opnieuw werd bekeken en dat mijnheer Bernick een vergadering belegd had met drie kapitaalverschaffers uit de stad.

Mevrouw Rummel: Dus toch! Ik dacht al dat ik de stem hoorde van mijn man.

Hilmar: Ja, mijnheer Rummel zou er zijn, en mijnheer Sandstad en Michael Vigeland. 'Aartsengel Michael', zoals hij wordt genoemd.

Rórlund: Hm.

Hilmar: Neemt u mij niet kwalijk, mijnheer Rórlund.

Betty: En het was hier juist zo rustig en zo goed.

Hilmar: Ik vind het niet zo erg als het gekibbel weer begint. Dat geeft wat afleiding tenminste.

Rórlund: Mijnheer Tónnesen, van dat soort afleiding zijn we hier niet gediend.

Hilmar: Dat hangt er maar van af hoe je in elkaar zit. Sommige mensen hebben daar behoefte aan: zo af en toe eens strijd, strijd op leven en dood. Maar een kleinsteedse atmosfeer heeft op dat punt jammer genoeg weinig te bieden, en het is slechts weinigen gegeven om... *(bladert in Rórlunds boek)* 'De vrouw als dienstmaagd van de samenleving'. Wat is dat voor onzin?

Betty: Grote goedheid, Hilmar, zwijg. Je hebt dat boek vast niet gelezen.

Hilmar: Nee, en ik zàl het ook niet lezen.

Betty: Je voelt je niet zo goed vandaag, hè?

Hilmar: Nee.

Betty: Heb je soms slecht geslapen?

Hilmar: Ik heb slecht geslapen ja. Ik maakte gisteravond nog een ommetje, om tot rust te komen. Zo kwam ik in de sociëteit terecht, waar ik een reisbeschrijving las over de Noordpool. Dat werkt louterend: de mens te volgen in zijn strijd tegen de elementen.

Mevrouw Rummel: Maar toch is 't u niet goed gekomen, mijnheer Tónnesen.

Hilmar: Nee, 't is mij slecht gekomen. Ik heb de hele nacht liggen woelen, en ik droomde dat ik door een gruwelijke walrus achternagezeten werd.

Olaf: *(die de tuintrap opkomt)* Oom, werd u achternagezeten door een walrus?

Hilmar: Domoor, in mijn droom! Speel je trouwens nog steeds met die belachelijke boog? Waarom schaf je je niet een echt geweer aan?

Olaf: Ja, als het aan mij lag...

Hilmar: Een geweer, dat is iets. Als je dan de trekker overhaalt... mm, spannend.

Olaf: Dan ging ik op berenjacht, oom... Maar vader zou het niet goedvinden.

Betty: Toe, Hilmar, praat 'm nou niet van die rare dingen aan.

Hilmar: Hm,... nou die jeugd van tegenwoordig, wat dat worden moet! Iedereen heeft de mond vol over sport, maar, goeie god, dat heeft toch allemaal niets te betekenen. Wij hebben kérels nodig, die wat durven, die 't gevaar manmoedig onder ogen zien. *(tot Olaf, die zijn boog op hem gericht houdt)* Toe, joh, doe weg die boog, voordat er ongelukken komen.

Olaf: Oom, ik heb er toch geen pijn op.

Hilmar: Weg die boog! Je kan nooit weten... Donders, waarom ben je eigenlijk nooit, op een van de schepen van je vader, naar Amerika gegaan? Dan had je een buffeljacht kunnen meemaken of een gevecht met Indianen.

Betty: Toe nou, Hilmar...

Olaf: Ik wil best, oom. En dan kan ik bij oom Johan en bij tante Lona langs.

Hilmar: Ach kom.

Betty: Ga maar weer de tuin in, Olaf.

Olaf: Mamma, mag ik ook op straat?

Betty: Ja, als je in de buurt blijft.

(Olaf rent door de tuin de straat op.)

Rórlund: U moet dat kind niet op zulke ideeën brengen, mijnheer Tónnesen.

Hilmar: Nee, nee: hij moet bij moeders pappot blijven, zoals al die anderen.

Rórlund: Waarom gaat u dan zelf niet naar Amerika?

Hilmar: Ik? Met mijn zenuwkwaal? Niet dat daar *hier* nou zoveel rekening mee wordt gehouden. Maar je hebt nu eenmaal zekere verplichtingen jegens de samenleving waar je deel van uitmaakt. Er moet hier toch *iemand* zijn die de banier van het idealisme hoog houdt. Oe, steeds dat geschreeuw!

De vrouwen: Wie schreeuwt er dan?

Hilmar: Ik weet niet. 't Is hiernaast. Ze zijn nogal luidruchtig, en dat maakt me bloednerveus.

Mevrouw Rummel: Ik denk dat het mijn man is, mijnheer Tónnesen. Die praat namelijk altijd zo in het openbaar...

Rórlund: Maar ook de anderen laten zich niet onbetuigd, geloof ik.

Hilmar: Hemel nee, wanneer de geldbuidel in het geding is... Alles mondt hier uit in klein gereken. Oe!

Betty: Dat is in ieder geval beter dan voorheen, toen alles uitmondde in leeg amusement.

Mevrouw Lyngé: Was het hier echt zó erg?

Mevrouw Rummel: Dat was het zeker, mevrouw Lyngé. Wees maar blij dat u hier toen niet woonde.

Mevrouw Holt: Ja, er is een hoop veranderd! Als ik terugdenk aan mijn jeugd...

Mevrouw Rummel: O, nog maar veertien, vijftien jaar geleden. Wat een toestand was dat toen! We hadden hier een dansklub, een muziekvereniging...

Marta: En een toneelvereniging. Dat weet ik nog heel goed.

Mevrouw Rummel: Ja, die voerde úw stuk op, mijnheer Tónnesen.

Hilmar: *(naar achteren lopend)* Ach wat!...

Rórlund: Een stuk van mijnheer Tónnesen?

Mevrouw Rummel: Ja, mijnheer Rórlund, lang voor ú hier kwam. En het werd ook maar één keer opgevoerd.

Mevrouw Lyngé: Had u het over dát stuk, mevrouw Rummel, toen u mij vertelde dat u eens bent opgetreden als een overspelige?

Mevrouw Rummel: *(naar Rórlund glurend)* Ik? Niet dat ik mij kan herinneren, mevrouw Lyngé. Maar ik kan mij nog heel goed herinneren hoe buitensporig 't uitgaansleven in die dagen was.

Mevrouw Holt: Ja, sommigen gaven tweemaal in de week een feest.

Mevrouw Lyngé: En was er hier niet ook eens een reizend toneelgezelschap?

Mevrouw Rummel: Ja, dat was het toppunt!

Mevrouw Holt: *(onrustig)* Hm, hm...

Mevrouw Rummel: Wat? Een toneelgezelschap? Niet dat ik mij kan herinneren.

Mevrouw Lyngé: Ja, 't schijnt dat er hier toen veel rare dingen zijn gebeurd. Wat is daar nou precies van waar?

Mevrouw Rummel: O niets, mevrouw Lyngé...

Mevrouw Holt: Dina, lieve kind, reik mij dat linnengoed eens even aan.

Betty: *(tegelijkertijd)* O Dina, ga eens vragen waar de koffie blijft.

Marta: Ik loop wel even met je mee.

(Dina en Marta af door de verste deur links.)

Betty: *(staat op)* Een ogenblikje, dames. Ik ga even kijken of we buiten koffie kunnen drinken.

(Betty loopt de tuintrap af en dekt een tafel. Rórlund praat vanuit de deuropening met haar. Hilmar zit buiten te roken.)

Mevrouw Rummel: *(zacht)* Lieve hemel, mevrouw Lyngé, u joeg mij de stuipen op het lijf!

Mevrouw Lyngé: Ik?

Mevrouw Holt: Maar u bent er zelf over begonnen, mevrouw Rummel.

Mevrouw Rummel: Mevrouw Holt, hoe komt u dáárbij. Ik heb geen stom woord gezegd.

Mevrouw Lyngé: Maar wat is er dan toch!

Mevrouw Rummel: Dat u nou uitgerekend moest beginnen over... Zag u Dina dan niet zitten?

Mevrouw Lyngé: Dina? Maar is er dan iets met...

Mevrouw Rummel: Uitgerekend *hier!* Weet u dan niet dat het de broer van mevrouw Bernick was die...

Mevrouw Lyngé: Hoe moet ik dat weten. Ik woon hier toch nog maar pas...

Mevrouw Rummel: Heeft u dan niet gehoord dat... Hm... (*tegen haar dochter*) Hilda, je mag even de tuin in.

Mevrouw Holt: Ja, Netta, jij ook. En als je Dina tegenkomt, dat arme kind, wees dan erg lief voor haar.

(*Hilda en Netta gaan de tuin in.*)

Mevrouw Lyngé: Wat was er met de broer van mevrouw Bernick?

Mevrouw Rummel: Hij heeft dat schandaal veroorzaakt.

Mevrouw Lyngé: Wat! Heeft mijnheer Tønnesen een schandaal...

Mevrouw Rummel: Nee, grote goedheid, mevrouw Lyngé: Hilmar is haar neef. Ik heb 't over haar broer...

Mevrouw Holt: De andere Tønnesen. Johan. 't Zwarte schaap...

Mevrouw Rummel: Hij nam de benen naar Amerika.

Mevrouw Holt: Hij *moest* de benen nemen, om precies te zijn.

Mevrouw Lyngé: Dus hij had een schandaal veroorzaakt.

Mevrouw Rummel: Ja. 't Was iets met... Hoe zal ik het zeggen. Het was iets met Dina's moeder, O, 'k herinner het me nog alsof het gisteren gebeurd is. Johan Tønnesen werkte toen bij de oude mevrouw Bernick. Karsten Bernick was net teruggekomen uit Parijs... Hij was nog niet verloofd toen.

Mevrouw Lyngé: Maar hoe zat het nou met dat schandaal?

Mevrouw Rummel: Nou kijk... Die winter hadden we dat toneelgezelschap op bezoek...

Mevrouw Holt: Daar was ook ene Dorf bij. Met zijn vrouw. En alle mannen hier vergaapten zich aan haar.

Mevrouw Rummel: De lieve heer mag weten wat ze zo aantrekkelijk aan haar vonden. Maar op zekere avond komt die Dorf laat thuis...

Mevrouw Holt: Zij 't vroeger dan hij werd verwacht...

Mevrouw Rummel: En vindt daar... Nee, ik kan het niet over mijn lippen krijgen.

Mevrouw Holt: Nee, mevrouw Rummel, hij vond niets, want de deur was vergrendeld.

Mevrouw Rummel: Dat was wat ik zeggen wou. Hij vond de deur vergrendeld. En, stelt u zich voor, degen die binnen was, sprong toen het raam uit.

Mevrouw Holt: Helemaal uit een zolderraam!

Mevrouw Lyngé: En dat was dus de broer van mevrouw Bernick?

Mevrouw Rummel: Inderdaad.

Mevrouw Lyngé: En toen nam hij de benen naar Amerika?

Mevrouw Holt: Wat kon hij anders.

Mevrouw Rummel: Want daarna werd er nog iets ontdekt dat even erg was. Hij had een greep in de kas gedaan...

Mevrouw Holt: Maar, mevrouw Rummel, dat is nooit helemaal vast komen te staan. Misschien was het een loos gerucht.

Mevrouw Rummel: Wel heb je ooit! Was 't soms niet in de hele stad bekend? Is de oude mevrouw Bernick daardoor niet zowat failliet gegaan? Mijn man heeft het me zelf verteld. Maar ik heb een slot op de mond...

Mevrouw Lynge: En wat is er gebeurd met Dina's ouders?

Mevrouw Rummel: Dorf liet zijn vrouw en dochter in de steek. Zij heeft nog geprobeerd als wasvrouw en als naaister aan de kost te komen. Maar dat ging natuurlijk niet. Een dure madam, aan werken niet gewend... Ze kreeg een longontsteking, en ging dood.

Mevrouw Lynge: Ja, dat was zeker een schandaal!

Mevrouw Rummel: Ja, u begrijpt dat het een hard gelag was voor mijnheer en mevrouw Bernick. 't Is de schaduw op hun levenspad, zoals mijn man het eens heeft uitgedrukt. Spreekt u dus nooit in dit huis over deze dingen, mevrouw Lynge.

Mevrouw Holt: En al evenmin over haar halfzuster!

Mevrouw Lynge: Heeft mevrouw Bernick ook een halfzuster?

Mevrouw Rummel: Die had ze... want ze heeft er nu gelukkig mee gebroken. Lona Hessel. Dat was me er eentje! Die knipte haar haar af, en als 't regende trok ze mannenlaarzen aan.

Mevrouw Holt: En toen haar halfbroer, Johan, er vandoor gegaan was, en de hele stad daar schande over sprak, weet u wat zij toen deed? Ze ging hem achterna!

Mevrouw Rummel: Na eerst nog zelf voor opschudding gezorgd te hebben!

Mevrouw Holt: Laat ons zwijgen.

Mevrouw Lynge: Wat, zij óók?

Mevrouw Rummel: Ja, mevrouw Lynge. Karsten had zich juist verloofd met Betty Tønnesen. Hij komt, met Betty aan de arm, het blijde nieuws vertellen aan haar tante...

Mevrouw Holt: Betty en Johan waren namelijk wezen...

Mevrouw Rummel: En op dat moment rijst Lona Hessel uit haar stoel en slaat die fijnbesnaarde Karsten midden in 't gezicht.

Mevrouw Lynge: U méént het!

Mevrouw Holt: Zo is het gegaan.

Mevrouw Rummel: En daarna pakte ze haar koffer en ging naar Amerika.

Mevrouw Lynge: Maar dan heeft ze waarschijnlijk zelf een oogje op 'm gehad.

Mevrouw Rummel: Ja, nou en of. Ze had gedacht dat hij met haar zou trouwen als hij terugkwam uit Parijs.

Mevrouw Holt: Waar haalde ze 't vandaan, hè! Bernick, een zo hoffelijke man, begeerd door alle vrouwen...

- Mevrouw Rummel:** En zo door en door beschaafd. En zo rechtschapen.
- Mevrouw Lynge:** Maar hoe is 't die juffrouw Hessel in Amerika vergaan?
- Mevrouw Rummel:** Daar hangt een sluier over, die - zoals mijn man het eens heeft uitgedrukt - maar beter niet kan worden opgelicht.
- Mevrouw Lynge:** Wat wil dat zeggen?
- Mevrouw Rummel:** Ze heeft geen contact meer met de Bernicks, maar de hele stad weet dat ze heeft gezongen in café's...
- Mevrouw Holt:** En dat ze voordrachten gehouden heeft...
- Mevrouw Rummel:** En dat ze een raar boek geschreven heeft.
- Mevrouw Lynge:** Nee maar!...
- Mevrouw Rummel:** Ja, Lona Hessel hoort ook bij de schaduw op het levenspad van mijnheer en mevrouw Bernick. Zo, nu weet u alles, mevrouw Lynge. En 'k bezweer u dat ik het alleen verteld heb opdat u in het vervolg wat beter op uw woorden past.
- Mevrouw Lynge:** Daar kunt u van op aan... Die arme Dina Dorf! 'k Heb echt met haar te doen.
- Mevrouw Rummel:** Voor haar is het goed uitgekapt. Stel dat zij bij haar ouders was gebleven, zülke ouders. Wij hebben natuurlijk allemaal ons best voor haar gedaan, en juffrouw Bernick heeft haar toen in huis gehaald.
- Mevrouw Holt:** 't Is wel altijd een moeilijk kind geweest. Niet zoals onze dochters, mevrouw Lynge. Maar wat wil je, met zó'n achtergrond. Dan moet je wel wat door de vingers zien.
- Mevrouw Rummel:** Sst, daar komt ze aan. *(Luid)* Die Dina, dat is een flink meisje. Hé kind, ben je daar? We leggen juist ons naaiwerk neer.
- Mevrouw Holt:** Wat ruikt die koffie zalig, Dina. Dáár hadden we trek in...
- Betty:** *(buiten op de trap)* Komt u, dames?
(Marta en Dina hebben inmiddels samen met het dienstmeisje de koffiekopjes, enz. gebracht. De vrouwen nemen in de tuin plaats, overdreven vriendelijk tegen Dina pratend. Dina komt even daarna de kamer binnen, en zoekt naar haar naaiwerk.)
- Betty:** *(buiten aan de koffietafel)* Dina, wil jif geen...
- Dina:** Nee, ik hoef niet. Dank u.
(Ze gaat zitten met haar naaiwerk. Betty en Rórlund wisselen enkele woorden, waarna Rórlund naar de kamer gaat.)
- Rórlund:** *(wendt voor dat hij iets heeft te zoeken bij of op de tafel en zegt dan zacht)* Dina.
- Dina:** Ja.
- Rórlund:** Waarom kom je niet naar buiten?
- Dina:** Toen ik zoëven met de koffie binnenkwam, hadden ze 't over me, dat merkte ik.
- Rórlund:** En heb je niet gemerkt hoe aardig ze tegen je waren in de tuin?
- Dina:** Maar dat kan ik niet uitstaan!
- Rórlund:** Je bent een opstandig meisje, Dina.
- Dina:** Ja.

Rórlund: Ja, maar waaróm.

Dina: Ik ben nou eenmaal zo.

Rórlund: Maar kan dat niet een beetje anders.

Dina: Nee.

Rórlund: Waarom niet?

Dina: (*kijkt hem aan*) Ik ben nu eenmaal een ontspoorde vrouw.

Rórlund: Foei, Dina!

Dina: Mijn moeder was óók een ontspoorde vrouw.

Rórlund: Wie heeft je dat gezegd?

Dina: Niemand heeft dat gezegd. Ze zeggen nooit iets. Déden ze dat maar! Ze doen allemaal zó' omzichtig... alsof ik van porselein ben... O, hoe haat ik al die lievigheid!

Rórlund: Kijk, Dina, ik begrijp heel goed dat je je hier niet vrij voelt, maar...

Dina: O, kon ik hier maar weg! Ik zou me best weten te redden als ik maar niet meer hoefde te leven tussen mensen die zo... die zo...

Rórlund: Die zo wat?

Dina: Die zo fatsoenlijk en rechtschapen zijn.

Rórlund: Dina, dat meen je niet.

Dina: U weet dat ik het wèl meen. Elke dag komen Hilda en Netta langs, komen mij 't goede voorbeeld geven. Maar ik wòrd toch nooit als zij. Ik *wil* ook niet zo worden. O, was ik maar weg, dan werd ik nog wel lief.

Rórlund: Dina, je bènt lief.

Dina: Wat schiet ik daar *hier* mee op?

Rórlund: Dus weggaan... Wil je wèrkelijk weg?

Dina: Ik zou hier geen dag langer blijven als u er niet was.

Rórlund: Dina... waarom ben je zo graag bij míj?

Dina: Omdat u me zoveel mooie dingen leert.

Rórlund: Vind je de dingen die ik je kan leren mooi?

Dina: Ja, mooi. Of liever... Eigenlijk leert u me niks, maar als ik naar u luister, zie ik in gedachten zoveel moois.

Rórlund: Maar wat bedoel je met iets moois?

Dina: Daar heb ik nooit over gedacht.

Rórlund: Denk daar dan nu eens over. Wat bedoel je met iets moois?

Dina: Iets moois is iets dat groot is... en ver weg.

Rórlund: Hm... Beste Dina, ik ben zeer met je begaan.

Dina: Meer niet?

Rórlund: Je weet heel goed hoe dierbaar je me bent.

Dina: Als ik Hilda of Netta was, dan kwam u daar veel meer voor uit.

Rórlund: O, Dina, de beletselen zijn zonder tal... Als je, moreel gezien, een pijler van de samenleving bent... kan je niet voorzichtig genoeg zijn. O, als ik er van op aan kon dat men mijn motieven niet verkeerd zou uitleggen... Maar dáár mag ik me niet door laten leiden. Nee, jij *moet* en *zal* geholpen worden. Dina, zeg me, als ik naar je toekom - zodra dat in de gegeven situatie mogelijk is - als ik tegen je zeg: 'hier is mijn hand', trouw je dan met me, Dina? Dina, beloof je me dat?

Dina: Ja.

Rórlund: Dank je! Dank je! Want ook ik... Dina, ik geef zo om je... Sst, 'k hoor iemand. Dina, ga naar de anderen... Tòe, doe het voor mij.

(Ze gaat de tuin in, naar de koffietafel. Tegelijkertijd komen Rummel, Sandstad en Vigeland Bernicks kamer uit, gevolgd door Bernick, met papieren in zijn hand.)

Bernick: De zaak is dus beklonken.

Vigeland: Ja, vooruit dan maar.

Rummel: Beklonken, Bernick. En je weet: een Noor, een Noor, een woord, een woord.

Bernick: Ja: niemand trekt zich terug, niemand valt uit de boot, hoeveel verzet wij ook ontmoeten.

Rummel: Samen redden wij 't of ruimen wij het veld.

Hilmar: *(die in de tuindeur is verschenen)* 't Veld ruimen? Neemt u mij niet kwalijk: zou de spóórweg 't veld niet ruimen?

Bernick: Nee, integendeel. Die spoorweg komt er.

Rummel: Daar stomen we recht op af.

Hilmar: *(dichterbij)* Echt?

Rórlund: Maar waarom?

Betty: *(in de tuindeur)* Karsten, wat is er aan de hand?

Bernick: Wat interesseert dat jou nou, Betty? *(tegen de drie mannen)* We moeten nu eerst lijsten in omloop brengen. Hoe eerder hoe beter. Vanzelfsprekend tekenen wij het eerst. Onze positie in de samenleving brengt nu eenmaal met zich mee dat wij er al het mogelijke aan doen.

Sandstad: Dat spreekt vanzelf.

Rummel: Wij zullen slagen, Bernick. Dat staat vast.

Bernick: O ja, ik twijfel niet aan 't resultaat. Wij gaan hard aan het werk, ieder van ons in zijn eigen omgeving. Als wij ons hebben verzekerd van voldoende steun, uit alle lagen van de samenleving, kan ook de gemeente niet meer achterblijven.

Betty: Karsten, toe, vertel ons nou eens eindelijk...

Bernick: Lieve Betty, vrouwen kunnen dit soort zaken niet bevatten.

Hilmar: Dus je laat je tòch in met die spoorweg?

Bernick: Ja, natuurlijk.

Rórlund: Maar, mijnheer Bernick, vorig jaar...

Bernick: De zaak lag vorig jaar heel anders. 't Ging toen om een kustlijn...

Vigeland: Die volkomen overbodig was omdat wij schepen hebben, mijnheer Rórlund...

Sandstad: En die schandelijk veel geld gekost zou hebben...

Rummel: En gevestigde belangen had gescháád.

Bernick: Waar het vooral om ging was dat de samenleving als geheel er geen profijt van had getrokken. Daarom was ik tegen, en nu hebben we gekozen voor een binnenlijn.

Hilmar: Ja, maar die doet de steden aan de kust niet aan.

Bernick: Onze stad wèl, mijn beste Hilmar, want er wordt een zijspoor aangelegd.

Hilmar: Aha, een nieuw idee dus.

Rummel: Is 't soms geen voortreffelijk idee?

Rórlund: Hm.

Vigeland: Het terrein lijkt inderdaad zo ongeveer geschikt voor een zijspoor.

Rórlund: En dat meent u, mijnheer Vigeland?

Bernick: Ja, ook ik zie hier een soort van hogere lotsbeschikking in. Het plan kwam bij mij op toen ik in 't voorjaar, op een zakenreis, een dal doorkruiste waar ik nog nooit was geweest. Toen, in een flits, begreep ik dat wij dáár een zijspoor konden aanleggen naar ons toe. 'k Heb het laten nagaan door een ingenieur. 'k Heb een begroting laten maken. Niets houdt ons meer tegen.

Betty: *(nog steeds, met de andere vrouwen, in de tuindeur)* Maar dat je dat allemaal voor ons verzwegen hebt.

Bernick: Ach, lieve Betty, dat had jij toch allemaal niet begrepen. Bovendien heb ik er tot op heden met geen mens over gepraat. Maar nu is het moment gekomen. Vanaf nu wordt er in alle openheid gehandeld, en uit alle macht gewerkt. Al kost het mij ook alles wat ik heb, die spoorweg zàl er komen.

Rummel: Op ons kun je rekenen, Bernick.

Rórlund: Ziet u dan zoveel heil in deze onderneming, heren?

Bernick: Dat lijkt me wel duidelijk. Onze hele samenleving wordt erdoor omhooggetild. Denk slechts aan al die bosgrond die toegankelijk zal worden. Aan de ertslagen die wij kunnen gaan exploiteren. De rivier met al z'n watervallen. Hoeveel industrie kan dáár niet worden opgezet!

Rórlund: Maar bent u dan niet bang dat meer contact met een korrupte buitenwereld...

Bernick: Maakt u zich daar maar geen zorgen over, mijnheer Rórlund. God zij dank staat ons bedrijvig stadje tegenwoordig op, moreel gesproken, vaste grond. Wij hebben allemaal helpen draineren, om het zo maar eens te zeggen. En daar zullen wij mee doorgaan, ieder op z'n eigen wijze. U, mijnheer Rórlund, zet, op school en bij ons thuis, uw zegenrijke arbeid voort. Wij, als mannen van de praktijk, brengen de samenleving op steeds grotere schaal tot bloei... En onze vrouwen... ja, komt u gerust wat dichterbij, want u mag dit best horen, dames... Onze vrouwen, zei ik - onze echtgenotes, onze dochters - laat u zich niet afhouden van uw liefdadig werk, en blijf een toeverlaat voor wie u dierbaar is, zoals mijn lieve Betty en ook Marta dat voor mij en Olaf zijn... *(kijkt om zich heen)* Ja, waar is Olaf eigenlijk?

Betty: Nu hij vakantie heeft, kan ik hem niet steeds binnenhouden.

Bernick: Dan zal ie wel weer bij 't water zitten. O, die jongen komt nog eens onzalig aan z'n eind.

Hilmar: Ach, kom... een spelletje met de elementen...

Mevrouw Rummel: Wat mooi dat u zich zo om uw gezin bekommert, mijnheer Bernick.

Bernick: Het gezin is toch de hoeksteen van de samenleving. Je geborgen voelen, met wat trouwe vrienden. De besloten kring, waarin geen storende elementen...

(Krap komt op van rechts met kranten en met brieven.)

Krap: De post, mijnheer Bernick,... en een telegram uit New York.

Bernick: *(pakt het aan)* Ah, van de eigenaars van de Indian Girl.

Rummel: O, is de post gekomen? Dan moet ik mij exkuseren.

Vigeland: Dat geldt ook voor mij.

Sandstad: Tot ziens, mijnheer Bernick.

Bernick: Ja, heren, tot ziens. Vergeet u niet dat we elkaar vanmiddag weer ontmoeten. Om vijf uur.

De drie mannen: Zeker. Ja. Natuurlijk. *(Ze gaan af naar rechts.)*

Bernick: *(nadat hij het telegram gelezen heeft.)* Dat is weer echt Amerikaans! Bah, stuitend...

Betty: God, Karsten, wat is er...

Bernick: Hier, leest ú eens, mijnheer Krap!

Krap: *(leest)* 'Beperk reparatie tot een minimum. Stuur Indian Girl zo gauw mogelijk terug. Goed jaargetij. Schip drijft desnoods op lading.' Nee maar...

Bernick: Drijft desnoods op lading! Ze weten daar donders goed dat, met díe lading, 't schip bij 't minste of geringste naar de kelder gaat.

Rórlund: Zo zie je maar weer eens hoe 't toegaat in die veelgeprezen samenleving.

Bernick: Inderdaad. Zelfs geen ontzag voor mensenlevens meer als er verdiend moet worden. *(tegen Krap)* Kan de Indian Girl over een dag of vier, vijf varen?

Krap: Ja, als mijnheer Vigeland goedvindt dat wij dan niet aan de Palmboom werken.

Bernick: Hm. Nee, dat vindt hij niet goed. Nou ja, wilt u misschien de post doorkijken? En hebt u toevallig Olaf op de werf gezien?

Krap: Nee, mijnheer Bernick. *(Hij gaat Bernicks kamer in.)*

Bernick: *(bekijkt opnieuw het telegram)* Ze zetten rustig achttien mensenlevens op het spel...

Hilmar: Dat hoort nu eenmaal bij 't beroep van zeeman. Het trotseren van de elementen. Hoe opwindend moet dat zijn! Niets dan een dunne plank tussen jou en de afgrond...

Bernick: Ik moet de reder nog tegenkomen die bij òns zoiets zou doen. Geen een. Absoluut niemand... *(ontwaart Olaf)* God zij dank, daar is ie, en heelhuids.

(Olaf komt, met een hengel in de hand, aanrennen door de straat en, onder 't poortje door, de tuin in.)

Olaf: *(nog in de tuin)* Ik heb een heel groot schip gezien, oom Hilmar.

Bernick: Ben je op de werf geweest?

Olaf: Nee, ik was in de haven. Maar, oom Hilmar, weet u dat er een heel circus van dat schip gekomen is? Met paarden en met beesten. En een bende passagiers.